

Tale ved POAC-1987 konferencen i Fairbanks, Alaska, 17. august 1987

Af minister for Grønland Tom Høyem

Jeg deltog i POAC-konferencen i Narssarsuaq i 1985. Det glædede mig derfor meget at modtage professorerne W. M. Sackinger og Per Trydes invitation til også at tale ved POAC-87 her i Fairbanks, Alaska – af mange årsager.

For det første er jeg meget engageret i udviklingen af den arktiske forskning og teknologi. Da jeg blev minister for Grønland i september 1982, indså jeg meget hurtigt, hvilken central placering det arktiske område har i verdensbilledet. Både med hensyn til ressourceudnyttelse, den strategiske sikkerhedspolitiske placering, og forskning, herunder det arktiske områdes betydning for det globale miljø. Mit engagement har også resulteret i en meget bred kontakthorisont til den internationale arktiske forskerverden.

For det andet er dette en enestående chance for mig for at tage afsked med

mange af de internationale forskere, som jeg har lært at kende i løbet af disse sidste 5 år som minister for Grønland, idet min deltagelse i denne konference er min sidste officielle optræden som minister. Efter hjemkomsten fra denne rejse udtræder jeg af den danske regering for at tiltræde som rektor for en Europaskole i Abingdon, England, som jeg ser frem til med glæde.

Tillad mig derfor, her på falderebet, at gøre en slags status for mine 5 år som minister for Grønland ved i mit indlæg specielt at fokusere på Danmarks placering i den arktiske verden og hvilken rolle Danmark fremover kan spille i relation til den internationale videnskabelige og teknologiske arktiske forskning.

De små arktiske nationer, det vil primært sige Norge og Danmark, er inde i et arktisk dilemma. Lande, som

POAC, der står for Port and Ocean engineering under Arctic Conditions afholdes hvert andet år med deltagere fra en række lande med interesse i arktisk forskning og teknologi. Ministeren koncentrerede sig i sin tale om Danmarks rolle og muligheder i det internationale forskningssamarbejde, hvor dansk forskning og dansk erhvervsliv på baggrund af Danmarks lange tradition inden for den arktiske forskning vil kunne bibeholde en central placering, hvis man forstår at udnytte de eksisterende muligheder.

ikke omfatter arktiske områder, men med interesse i og tradition for arktisk forskning har ikke samme forpligtelse og ansvar over for denne forskning, hvorfor de ikke som f. eks. Danmark og Norge må give deres grundlæggende forskning 1. prioritet i deres nationale budgetter. I relation hertil kan de lettere fokusere direkte mod de mere attraktive, videnskabelige problemer, som f. eks. kan kaste lys over netop deres videnskabelige indsats, fordi de ikke behøver at tage del i den nødvendige, men mere rutineprægede indsamling af videnskabelige data. Som et eksempel har danske geologer en forpligtelse til at foretage en generel geologisk kortlægning af Grønland. En uhyre og krævende opgave for en så lille nation som Danmark, og som ikke ville kunne gennemføres uden en stab af meget dygtige og kompetente geologer ved Grønlands Geologiske Undersøgelse, der igennem årene har forstået at inddrage universitetsgeologer fra Danmark og andre lande i et for alle parter frugtbart samarbejde. Geologer fra andre nationer er til gengæld i den privilegerede situation, at de af gode grunde ikke er pålagt denne generelle forpligtelse, men har frihed til at udvælge mere specifikke og attraktive undersøgelsesemner, som f. eks. de unikke intrusioner. Denne paradoksale situation bliver mere og mere tydelig, efterhånden som den førende arktiske forskning i stigende grad bliver en del af den globale forskning. F. eks. ved studier som World Climate Research Programme er den nordlige komponent en meget vigtig, måske den helt afgørende komponent af de globale studier.

Foto: Lisbeth Lyager, Sermitsiaq.

Derfor tages initiativet til avancerede, arktiske forskningsprogrammer forståeligt nok ofte af forskere fra ikke arktiske lande, og denne situation forårsager problemer for de mindre, arktiske lande som påpeget af dr. Fred Roots, den videnskabelige rådgiver for den canadiske regering.

Dette gælder specielt de nordiske lande og Canada, som har meget at vinde ved sådanne internationale forskningsprogrammer, og som kunne bidrage med vigtig vejledning og væsentlig viden på grundlag af deres lokale kendskab, men hvis forskere ikke har praktisk mulighed for at deltage og bidrage på grund af deres nationale forpligtelser, og dermed ikke opnår det fulde udbytte af sådanne forskningsprojekter.

Disse kendsgerninger må forstås og indgå som vigtige elementer i det internationale, videnskabelige samarbejde. På initiativ af professor James Zumberge, formand for US Arctic Research Commission, blev et brainstorm møde arrangeret på Norsk Polarinstitut i Oslo tidligt dette forår med deltagere fra alle »arctic rim nations« inklusive Sovjetunionen. Baseret på disse drøftelser har en lille arbejdsgruppe med repræsentanter fra Canada, Norge og Danmark udarbejdet et oplæg til etablering af en International Arctic Science Committee under International Council og Scientific Union. Dette oplæg skal drøftes nærmere på et efterfølgende møde i Stockholm dette forår. Endvidere opstillede den samme arbejdsgruppe en model for et konsultativt kontaktoorgan de arktiske »rim nations« imellem.

Da jeg finder, at disse foreslåede modeller dækker et væsentligt behov, vil jeg kraftigt støtte disse forslag, som dog naturligvis må gøres til genstand for grundige nationale og internationale overvejelser.

Sådanne fora må være opmærksomme på den mangesidede og tværfaglige natur af de arktiske forskningsprojekter – på de circumpolare aspekter – på behovet for kendskab til lokale interesser og prioritering og samtidig behovet for at relatere den arktiske forskning til globale forskningsprogrammer, og på behovet for opbygning af nødvendige databaser og endelig være med til at fremme den tværfaglige og internationale dataudveksling.

Men foruden en »arctic science organisation«, så bør den eksisterende Comi-

tee Arctique International fortsætte som et vigtigt forum for nødvendige drøftelser mellem forskning, forvaltning og erhvervsliv, da det er væsentligt, at de erhvervsmæssige faktorer ikke forbigås i prioriteringen af forskningsindsatsen.

Men varetagelsen af »domestic obligations« har på den anden side også betydet, at der f. eks. i Danmark er oparbejdet en betydelig erfaring og viden inden for arktisk teknologi opnået i forbindelse med den arktiske forskning og i forbindelse med faglig støtte til disse aktiviteter og naturligvis ikke mindst i forbindelse med løsningen af lokalsamfundets problemer, herunder også udbygningen af infrastrukturen i Grønland.

At danske og grønlandske firmaer gennem mange år har dokumenteret ikke alene deres teknologiske, faglige ekspertise, men også – og måske i særdeleshed – deres evne til at løse de logistiske udfordringer: f. eks. det at etablere en industriaktivitet i ødemarke, hvor projektet skal være 100 % selvforsynende. En virkelig udfordring, hvad angår planlægning, koordination og gennemførelse.

Selvom Grønlands Tekniske Organisation overgik til det grønlandske hjemmestyre pr. 1. januar i år, vil en meget stor del af denne erfaring og know-how stadig findes i danske virksomheder. Da jeg finder det væsentligt at bevare denne viden og om muligt at udvide den til glæde for både danske og grønlandske virksomheder bl. a. med henblik på oparbejdelse af en betydelig eksport af arktisk teknologi, bad jeg i januar 1986 direktøren for Grønlands Tekniske Or-

ganisation, Gunnar P. Rosendahl, som altså dengang endnu var en del af min stab, at påtage sig formandsskabet for et udvalg, der skulle udarbejde en fremtidsrettet idérapport om grønlandske og danske virksomheders muligheder for teknologiekspport til arktiske områder.

Forventningerne til en sådan teknologirapport blev først og fremmest knyttet til mulighederne for udnyttelsen af forekomster af naturgas, olie og andre specielle mineralske forekomster og de heraf afledede aktiviteter, men også den generelle udbygning af de arktiske områder påkalder sig opmærksomhed.

Det var naturligt, at udvalget også specielt skulle søge at belyse danske virksomheders fortsatte muligheder for en teknologiindsats i Grønland efter hjemmestyrrets overtagelse af Grønlands Tekniske Organisation.

Med teknologiindsats tænker jeg ikke alene på konsulentbistand, altså know-how, men også på en beskrivelse af mulighederne for eksport af leverancer, entrepriser og tjenesteydelser.

Det ville i denne forbindelse være nødvendigt at se på, hvilke initiativer, der vil være nødvendige, for at virksomhederne fortsat kan kvalificere sig til at løse opgaver i arktiske områder og tage nye opgaver op.

Rapporten forelå i efteråret 1986. I forbindelse med udvalgsarbejdet udvidede udvalget rapporten til ikke alene at omfatte arktiske områder, d. v. s. områder med en middeltemperatur på under 10° C i årets varmeste måned, men tillige til kolde områder, d. v. s. områder med en årsmiddeltemperatur på under 0° C (permafrostområder) og til områ-

der med meget lave vintertemperaturer (koldt fastlandsklima).

Geografisk betyder dette, at man inddrog områder som: Alaska, Yukon og nordvestterritorierne i Canada, Sovjetunionens nordlige områder, Kinas alpine områder, Nordlige Skandinavien og Antarktis.

Man fandt, at der inden for de definerede områder foregår to typer af udvikling, nemlig:

- den, der tjener til at forbedre de materielle vilkår for den fastboende befolkning, og
- den, der danner basis for udnyttelsen af områdernes naturressourcer, eller som tjener militære formål.

Specielt udviklingen inden for det sidste område, nemlig efterforskningen og udvindingen af mineraler og olie medfører tilførsel af know-how og teknologi udefra, og interessen for udnyttelsen af disse råvarer og for den specielle teknologi, der knytter sig hertil, vil formentlig være stigende langt ind i næste århundrede i takt med en stigning i efterspørgslen af energi og specielle mineraler. Dette er også årsagen til, at industrilande som Tyskland og Japan m. fl. udviser store interesse for arktisk teknologi.

Som nævnt må det forventes, at behovet for olie- og naturgasudvindingen i arktiske områder vil være stærkt stigende i fremtiden. Men forinden udvindingen af olie kan finde sted, skal betydelige områder undersøges med særligt og højt teknologisk udviklet udstyr.

Udvalget anbefaler derfor, at det vurderes, hvorvidt en samling af dansk viden om prospekteringsmetoder i is-

Foto: Lisbeth Lyager, Sermitsiaq.

fyldte farvande, viden om materialers opførsel under arktiske forhold samt om isens virkninger på mekaniske konstruktioner kan samarbejdes til et anvendeligt koncept, hvor de grønlandske farvande giver mulighed for afprøvning af konceptet under de mest ekstreme forhold.

Det vil være for omfattende at komme ind på alle konklusionerne og anbefalingerne i idérappen, men det er nok værd at hæfte sig ved, at man netop peger på, at det er nødvendigt at fastholde og ikke mindst udbygge den viden om arktisk teknologi, der i dag findes i danske og grønlandske virksomheder, hvis Danmark fremover ønsker at gøre

sig gældende med hensyn til eksport af arktisk teknologi. Der må derfor ske en løbende overvågning af de internationale aktiviteter og udviklingstendenser i de kolde områder. Udvalget peger som følge deraf på nødvendigheden af, at uddannelsen i arktisk teknologi styrkes på universiteterne.

Samtidig anbefalede man, at der skabes mulighed for dels at afsætte tid til forskning, dels at stille faciliteter til rådighed for forskning og udvikling inden for arktiske fag på uddannelsesinstitutionerne.

I det hele taget fandt man, at den arktiske forskning bør kortlægges, ko-

ordineres og styrkes, f. eks. gennem oprettelsen af et dansk polarcenter.

Denne konklusion underbygger det initiativ, som jeg kort omtalte i min åbningstale ved POAC-konferencen i Narssarssuaq i 1985, hvor jeg nævnte, at jeg allerede på et tidligere tidspunkt havde nedsat en arbejdsgruppe, der skulle vurdere behovet og muligheden for oprettelsen af et dansk polarcenter.

Udvalgets betænkning forelå nogle få måneder efter afholdelsen af POAC-85.

Det er derfor en personlig glæde at kunne give denne oplysning, at planerne for et polarcenter nu er så langt fremme, at de har været drøftet i det danske folkets finansudvalg, der så sent som i sidste uge besluttede, at sagen var så væsentlig, at den burde gøres til genstand for en nærmere drøftelse i selve folketinget. Denne debat forventes at finde sted i december måned i år eller starten af 1988.

I forbindelse med det forberedende udvalgsarbejde blev der fra forskellige side rejst kritik af tanken om et polarcenter; idet man bl. a. advarede mod faren for en bureaukratisering af forskningen og overlapning i relation til bestående forskningsinstitutioner m.v.

Men på baggrund af høringer i forbindelse med udvalgsarbejdet fremgik det, at der er et umiddelbart behov for en styrkelse af den allerede eksisterende Kommission for Videnskabelige Undersøgelers sekretariat, en kortlægning af arktisk forskning og udbygning af et informations- og videntcenter samt et serviceorgan for de danske myndigheder og Grønlands hjemmestyre og dansk erhvervsliv. At disse hensyn tilgodeses

Foto: Anne Bang.

gennem oprettelsen af et dansk polarcenter, er forudsætningen for at Danmark med fortsat styrke kan engagere og gøre sig gældende i det internationale arktiske forskningssamarbejde.

Det fremgik endvidere af høringerne, at en række institutioner med nær tilknytning til det arktiske er interesseret i et samarbejde inden for fælles fysiske rammer i et »arktisk miljø«, men uden iøvrigt at give afkald på hver deres nuværende tilhørsforhold og integritet.

Sammenfattende kan det fastslås, at for Danmark med dets særlige placering inden for det arktiske område, er det naturligt, at vi søger at fastholde og udbygge vor arktiske erfaring og viden gennem oprettelsen af et dansk polar-

Foto: Lisbeth Lyager, Sermitsiaq.

center, hvis typiske opgave bl. a. vil være at kortlægge og koordinere dansk arktisk forskning, koordinere dansk og international forskning i Grønland og samtidig sikre dansk deltagelse i internationalt arktisk forskningssamarbejde.

Endvidere vil det være en opgave for centret at påpege forskningsbehov og støtte forskningsaktiviteter og at opbygge et viden- og informationscenter.

Når polarcentret er etableret, har ministeriet for Grønland gjort en væsentlig indsats for at være med til at sikre Danmarks position inden for den ark-

tiske forskning og den arktiske teknologi langt ind i fremtiden, ved en optimal udnyttelse af den viden og erfaring der er opnået bl. a. ved opfyldelsen af »the domestic obligations« med forventning om, at Danmark fortsat kan spille en central rolle i det internationale arktiske forskningssamarbejde.

Lad mig slutte mit indlæg af med at ønske jer alle en god og udbytterig konference, og samtidig takke for et godt og inspirerende samarbejde i de fem år, jeg nu har været minister for Grønland.